

**Wyrok z dnia 24 stycznia 1996 r.
II URN 60/95**

Jeżeli podstawa wymiaru emerytury lub renty inwalidzkiej może być ustalona w rozmaity sposób, o sposobie rozstrzygnięcia sprawy decyduje żądanie osoby zainteresowanej, a dopiero wtedy, gdy żądania takiego nie ma, decyduje o tym organ rentowy. Obowiązuje go jednak zasada wyboru korzystniejszego rozstrzygnięcia dla osoby uprawnionej.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 24 stycznia 1996 r. sprawy z wniosku Heleny L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B. o wysokość świadczenia emerytalnego, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 23 lutego 1995 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i zmienił poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 20 grudnia 1994 r. [...] w ten sposób, że zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 30 sierpnia 1994 r. [...] i przyjął za podstawę wymiaru emerytury Heleny L. podstawę wymiaru renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia określoną w decyzji - brak daty, wysłanej dnia 27 czerwca 1973 r. [...].

U z a s a d n i e n i e

Wnioskodawczyni Helena L. na podstawie wyroku Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 9 maja 1973 r. [...] uprawniona była do renty inwalidzkiej według III grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia, poczynając od dnia 1 sierpnia 1972 r. Wysokość świadczenia ustalił Zakład Ubezpieczeń Społecznych w B. w oparciu o wynagrodzenie wypłacone wnioskodawczyni w okresie od 1 maja 1970 r. do 30 października 1971 r.

W dniu 9 stycznia 1978 r. wnioskodawczyni zwróciła się do organu rentowego o zawieszenie wypłaty renty inwalidzkiej z powodu wyjazdu za granicę, zaś w dniu 22 grudnia 1986 r., po powrocie z zagranicy, wystąpiła z wnioskiem o przyznanie renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej. Decyzją z dnia 24 lutego 1987 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w B. odmówił uwzględnienia wniosku, natomiast Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 17 czerwca 1987 r. zmienił powyższą decyzję i przyznał wnioskodawczyni od dnia 1 września 1986 r. rentę inwalidzką według III grupy inwalidów w związku z chorobą zawodową Zakład Ubezpieczeń Społecznych w B. wykonując wymieniony wyrok decyzją z dnia 2 października 1987 r. ustalił wysokość świadczenia biorąc za podstawę jego wymiaru kwotę 10.500 zł odpowiadającą półtorakrotnemu obowiązującemu wówczas najniższemu wynagrodzeniu.

W wyniku badań kontrolnych w 1988 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w B. decyzją z dnia 5 lipca 1988 r. wstrzymał wnioskodawczyni dalszą wypłatę renty z tytułu choroby zawodowej poczynając od dnia 1 sierpnia 1988 r., a Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku, który rozpoznawał sprawę wskutek odwołania wnioskodawczyni, wyrokiem z dnia 29 września 1988 r. oddalił je. W związku z tym Helena L. wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o przyznanie renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia. Decyzją z dnia 23 marca 1989 r. organ ten uwzględnił wniosek przyznając wnioskodawczyni rentę inwalidzką z ogólnego stanu zdrowia poczynając od dnia 1 grudnia 1988 r., którą to decyzję zmienił decyzją z dnia 17 kwietnia 1989 r. i przyznał wnioskodawczyni rentę z tego samego tytułu od dnia 1 sierpnia 1988 r., tj. od dnia wstrzymania renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej.

Rozpoznając ponowny wniosek Heleny L. o przyznanie renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 5 maja 1990 r. załatwił go odmownie, natomiast Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 6 września 1990 r., sprostowanym postanowieniem z dnia 1 października 1990 r., przyznał odwołującej się prawo do renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej od dnia 1 stycznia 1989 r. Wysokość tego świadczenia została ustalona przy przyjęciu za podstawę wymiaru kwoty 10.500 zł, tj. półtorakrotnego najniższego wynagrodzenia z marca 1987 r.

W dniu 3 listopada 1992 r. Helena L. złożyła wniosek o przyznanie prawa do emerytury. Decyzją z dnia 30 sierpnia 1994 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. przyznał jej emeryturę od dnia 1 sierpnia 1992 r. przy uwzględnieniu 21 lat i 9 miesięcy zatrudnienia w zbiegu z rentą inwalidzką z tytułu choroby zawodowej. Wysokość emerytury została ustalona przy przyjęciu za podstawę wymiaru kwoty 10.500 zł, tj. półtorakrotnego najniższego wynagrodzenia z marca 1987 r. W odwołaniu od tej decyzji oraz we wniosku zgłoszonym na rozprawie przed Sądem Wojewódzkim w Białymstoku w dniu 20 grudnia 1994 r. wnioskodawczyni domagała się zmiany decyzji i ustalenia wysokości emerytury w oparciu o podstawę wymiaru przyjętą dla ustalenia renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia w 1972 r.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 20 grudnia 1994 r. oddalił odwołanie uznając, że art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) został prawidłowo zastosowany. Takie samo stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Białymstoku, który wyrokiem z dnia 23 lutego 1995 r. oddalił rewizję wnioskodawczyni.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego złożył Minister Sprawiedliwości rewizję nadzwyczajną, w której zarzucił rażące naruszenie art. 3 § 2 KPC oraz art. 8 w związku z art. 7 wymienionej wyżej ustawy oraz naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego i przekazanie sprawy temu Sądowi Wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania albo o przyznanie wnioskodawczyni prawa do emerytury ustalonej w oparciu o podstawę wymiaru renty inwalidzkiej przyznanej z tytułu zaliczenia do III grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia.

Minister Sprawiedliwości podniósł, że w chwili wydania decyzji z dnia 30 sierpnia 1994 r. prawo wnioskodawczyni do renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia nie podlegało zawieszeniu, w związku z czym zgodnie z art. 7 ust. 1, 5 i 6 i art. 8 ust. 1 pkt

1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. podstawę wymiaru emerytury wnioskodawczyni mogła stanowić podstawa wymiaru świadczenia, do którego prawo miała ustalone wcześniej, w wysokości uwzględniającej zasady waloryzacji i rewaloryzacji określone w ustawie, czyli podstawa wymiaru renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia, przyznanej w 1973 r. Minister Sprawiedliwości podkreślił również, że skoro wnioskodawczyni miała prawo do renty inwalidzkiej z dwóch różnych tytułów, z których wynikały dwie różne podstawy wymiaru, to należało przyjąć podstawę wymiaru korzystniejszą dla wnioskodawczyni. Pominięcie tej zasady i przyjęcie jako podstawy wymiaru emerytury półtorakrotnego najniższego wynagrodzenia z marca 1987 r. pozbawia wnioskodawczynię świadczenia w należnej jej wysokości i stanowi nie tylko rażące naruszenie prawa, lecz także naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafne jest stanowisko wyrażone w rewizji nadzwyczajnej, że podstawowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy ma fakt, iż decyzją z 1973 r. (brak określenia czasu jej wydania poza tym, że została wysłana dnia 27 czerwca 1973 r.) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. przyznał wnioskodawczyni prawo do renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia od dnia 1 sierpnia 1972 r. oraz że w chwili wydania kwestionowanej przez wnioskodawczynię decyzji organu rentowego z dnia 30 sierpnia 1994 r. prawo to nie podlegało zawieszeniu. Wraz bowiem z wejściem w życie ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206) z mocy art. 1 pkt 24 lit. a tej ustawy, przestał obowiązywać art. 84 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), przewidujący zawieszenie prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej w razie wyjazdu emeryta lub rencisty za granicę na pobyt czasowy. Oznacza to, że w dacie wydania decyzji z dnia 30 sierpnia 1994 r. dotyczącej emerytury nie było przeszkód prawnych do zrealizowania przez wnioskodawczynię prawa do renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia wynikającego z decyzji z 1973 r. Jest również niesporne, że na podstawie wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 17 czerwca 1987 r. [...] i wydanej w związku z tym wyrokiem decyzji z dnia 2 października 1987 r., wnioskodawczyni pobierała rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej od dnia 1 września 1986 r., której wypłata została wstrzymana z dniem 1 sierpnia 1988 r. w związku z niezaliczeniem jej do jednej z grup inwalidów z tytułu choroby zawodowej. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 6 września 1990 r. [...] i wydaną w związku z nim decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 16 października 1990 r. renta ze wskazanego tytułu została wnioskodawczyni ponownie przyznana, a następnie rewaloryzowana decyzją organu rentowego z dnia 25 grudnia 1991 r. przy zastosowaniu wskaźnika wysokości wynagrodzenia obliczonego od najniższego wynagrodzenia z marca 1987 r., przy przyjęciu podstawy wymiaru świadczenia w kwocie 10.500 zł.

Jak z przytoczonych okoliczności wynika, w dniu 30 listopada 1992 r., tj. w dniu złożenia wniosku o emeryturę, wnioskodawczyni miała ustalone prawo do dwóch świadczeń: do renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia oraz do renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej. Zgodnie z art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października

1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw podstawę wymiaru emerytury lub renty inwalidzkiej dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do któregoś z tych świadczeń na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin lub ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144 ze zm.), stanowi podstawa wymiaru świadczenia, do którego prawo ustalono wcześniej - w wysokości uwzględniającej zasady waloryzacji oraz rewaloryzacji określone w ustawie. Przypadek przewidziany w tym przepisie odpowiada zatem sytuacji, w jakiej znalazła się wnioskodawczyni, gdyż ubiegając się o emeryturę miała wcześniej ustalone prawo do renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia (1973 rok) i prawo do renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej (ostatnio 1990 rok).

W myśl art. 69 ust. 1 wymienionej wyżej ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. w razie zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury i renty albo do dwóch rent przewidzianych w ustawie, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Przepis ten, podobnie jak i art. 72 ustawy, wyraża zasadę, w myśl której jeżeli organ emerytalno-rentowy działa z urzędu, jest obowiązany działać z korzyścią dla osoby zainteresowanej. Odnosząc tę zasadę do rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych uznając, iż wniosek Heleny L. o przyznanie emerytury zasługuje na uwzględnienie, powinien rozważyć, co jest dla niej korzystniejsze, czy przyjęcie jako podstawy wymiaru świadczenia podstawy wymiaru renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia, czy też podstawy wymiaru renty inwalidzkiej z tytułu choroby zawodowej. Taki też obowiązek ciążył na obydwu Sądach rozpoznających sprawę. Błędny jest przy tym pogląd Sądu Wojewódzkiego zawarty w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 grudnia 1994 r. [...] że wstrzymanie wnioskodawczyni wypłaty renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia w 1982 r. w związku z jej wyjazdem za granicę nie pozwalało przyjąć jako podstawy wymiaru emerytury podstawy wymiaru tej renty. Z akt rentowych dotyczących lat 1972-78 nie wynika bowiem, żeby organ rentowy wydał decyzję o zawieszeniu prawa wnioskodawczyni do renty inwalidzkiej z powodu jej wyjazdu za granicę, choć w dniu 9 stycznia 1978 r. złożyła stosowny wniosek. Przede wszystkim jednak należy podnieść to (o czym była wzmianka wyżej), że w chwili rozpoznania wniosku o emeryturę we wszystkich instancjach, nie obowiązywał już art. 84 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin przewidujący zawieszenie prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej w razie wyjazdu rencisty za granicę na pobyt czasowy. Tak więc w chwili wydania zaskarżonej decyzji z dnia 30 sierpnia 1994 r. i wyroków obydwu Sądów prawo wnioskodawczyni do renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia nie podlegało zawieszeniu. Co więcej, art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent nie stanowi, że warunkiem przyjęcia podstawy wymiaru wcześniej ustalonego świadczenia za podstawę wymiaru aktualnie dochodzonego świadczenia jest wypłacanie tego wcześniejszego świadczenia. Wystarczy jedynie to, że osoba zainteresowana "wcześniej miała ustalone prawo" do tego wcześniejszego świadczenia.

Pomijając obowiązującą w prawie ubezpieczeń zasadę działania z korzyścią dla osoby zainteresowanej trzeba zauważyć, że o ile w postępowaniu emerytalno-rentowym wnioskodawczyni nie określiła, z jakiego okresu zarobki mają stanowić podstawę

wymiaru emerytury, o tyle w postępowaniu przed Sądem Wojewódzkim (na rozprawie dnia 20 grudnia 1994 r.) oświadczyła, że chodzi jej o przyjęcie za podstawę wymiary emerytury "podstawy do wyliczenia renty, którą po raz pierwszy otrzymała" [...]. Z oświadczenia tego wyraźnie wynika stanowisko wnioskodawczynie co do tego, jaką wskazuje podstawę wymiaru emerytury. Również treść rewizji odzwierciedla dość jasno jej intencje. Sprowadzają się one do przyjęcia za podstawę wymiaru emerytury jej zarobków osiągniętych w latach 1954-76 w [...] Zakładach Przemysłu Bawełnianego w Z., a nie półtorakrotnego najniższego wynagrodzenia z marca 1987 r. [...]. W tej sytuacji ani Sąd Wojewódzki ani Sąd Apelacyjny nie mógł zaakceptować decyzji organu emerytalno-rentowego ustalającej wysokość emerytury na podstawie najniższego ustawowego wynagrodzenia skoro żądanie wnioskodawczynie było inne. Jeżeli bowiem podstawa wymiaru emerytury lub renty może być ustalona w rozmaity sposób, o sposobie rozstrzygnięcia sprawy decyduje żądanie osoby zainteresowanej, a dopiero wtedy, gdy żądania takiego nie ma, decyduje o tym organ emerytalno-rentowy. Obowiązuje go jednak zasada wyboru rozstrzygnięcia korzystniejszego dla osoby uprawnionej i przyznania wyższego świadczenia.

Konkludując należy stwierdzić, że Minister Sprawiedliwości słusznie zarzucił w rewizji nadzwyczajnej, iż obydwie orzekające w sprawie Sądy wydały swoje orzeczenia z rażącym naruszeniem art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. i z naruszeniem interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Pozbawiły one bowiem wnioskodawczynie świadczenia w należytym jej, korzystniejszej wysokości, natomiast charakter świadczenia (podstawa egzystencji, także na starość) uzasadnia również jego ochronę.

Wobec tego, że okoliczności faktyczne sprawy zostały dostatecznie wyjaśnione i nie są sporne, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego, zaistniały podstawy do wydania przez Sąd Najwyższy orzeczenia co do istoty sprawy, stosownie do art. 422 § 1 KPC. W związku z tym Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i zmienił poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego w ten sposób, że zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 30 sierpnia 1994 r. i przyjął za podstawę wymiaru emerytury Heleny L. podstawę wymiaru renty inwalidzkiej z ogólnego stanu zdrowia określoną w decyzji - brak daty, wysłanej dnia 27 czerwca 1973 r. [...].

Powyższe rozstrzygnięcie jest zgodne z wnioskiem pełnomocnika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zgłoszonym na rozprawie przed Sądem Najwyższym dnia 24 stycznia 1996 r.

=====